

Modern Terörizmin Üçüncü Dalgasını Anlamak: Mogadişu Film Analizi

Modern Terörizmin Üçüncü Dalgasını Anlamak: Mogadişu Film Analizi

Mogadişu, 18 Ekim 1977 tarihinde Lufthansa hava yollarına ait bir uçağın kaçırılması şeklinde bir terör olayının beyaz perdeye aktarıldığı, 2008 yapımı sinema filmidir. Filmin adı, söz konusu uçağın son olarak Somali'nin başkenti Mogadişu'daki havaalanına indirilmiş olmasından geliyor. Filminde ayrıntısıyla ele alınan kaçırılan uçakta toplam yolcu sayısı 86. Filmin konusunu ise rehin alınan 86 sivilin kurtarılma operasyonu oluşturuyor. Yönetmen koltuğunda karşınıza Roland Suso Richter çıkıyor. Filmin yapımı Almanlara ait. Bu yüzden filmin biraz objektiflikten uzak yerleri olduğunu söylemek sanırım yanlış olmayacaktır.

Filmin konusu içerisinde karşınıza iki terör örgütünün çıktığını görüyoruz. Bunlardan birincisi Kızıl Ordu Fraksiyonu (*The Red Army Faction-RAF*), ikincisi ise Filistin Halk Kurtuluş Cephesi (FHKC).

Filmin analizine geçmeden önce RAF ve modern terörizmin üçüncü dalgası hakkında kısa bir bilgi vermenin gerekli olduğunu düşünüyorum. Aksi durumda RAF'ı tanımayan bir kişinin film akışında karşılaşacağı olay örgüsünde kopukluklar yaşaması muhtemel olabilir.

Kızıl Ordu Fraksiyonu-RAF

RAF resmi olarak 14 Mayıs 1970'te kuruldu. Kurucuları Gudrun Ensslin ve Andreas Baader olan örgüt "Baader-Meinhof" olarak da bilinir. Batı Almanya'da faaliyet gösteren ve Markist-Leninist ideolojide bir terör örgütüdür. Kurulmasına giden süreçte 1968 öğrenci hareketleri ve Vietnam Savaşı'nın etkileri önemli yer tutar. Örgüt 3 jenerasyon halinde devam etmiştir. İlk jenerasyon popülerliği en yüksek ve halk desteği en fazla olanıdır. Örgüt faaliyet gösterdiği yıllar içerisinde 59 kişinin ölümüne neden olmuş, ayrıca 500 milyon Alman Markı kadar da maddi zarara yol açmıştır (Schmidt-Petersen, 2018).

RAF eylem tarzı olarak "şehir gerillacılığı" modelini kullanmıştır. Bu model Brezilyalı devrimci Carlos Marighella'ya dayanmaktadır. Yaygın olan kır gerilla modelinin aksine Marighella saldırıların şehirlerde olması gerektiğini savunur. Eylemci kadro daha küçük gruplar halinde hatta bazen bireysel hareket eder, hücre evleri olarak adlandırılan yerlerde kalır. Şehir gerilla eylem taktikleri ise genellikle güvenlik güçlerine suikast, banka soygunları ve önemli kişilerin kaçırılması şeklinde göze çarpar (Marighella, 1969).

RAF'ın ilk jenerasyonu 1970-1972 arası faaliyet yürütmüştür. Örgütün tamamen aktifliğini yitirmesi ise 20 Nisan 1998 yılında olmuştur.

Modern Terörizmin Üçüncü Dalgası

Rapoport ünlü makalesinde modern terörizmin başlangıcını 1880'ler Rusya'sına dayandırmaktadır. İlk dalga olarak adlandırdığımız Anarşist Dalga burada ortaya çıkar. Ardından 2. dalga yani Anti-emperyalist Dalga ve akabinde 3. dalga olarak adlandırdığımız "Yeni Sol Dalga" gelir. Dalgalar birbirlerinden kesin bir çizgi ile ayrılmamakta birlikte her dalga karşınıza çıkan eylem taktikleri ve ideolojiler farklılık göstermektedir.

Yeni Sol Dalga Vietnam Savaşı ile başlar. Bu dalga gördüğümüz örgütler Sovyetler tarafından gerek ideolojik olarak desteklenmekte gerekse silah yardımı almaktadır. Bu dalganın en önemli özelliklerinden birisi "uluslararası terörizm" kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Örgütler birbirleri ile temas ve iş birliği halindedirler. Terör örgütü üyelerinin eğitimleri ve eylemleri ülkelerin sınırlarını aşmaya başlar.

Bu dönem terörizminin en tipik eylem tarzından biri ise uçak kaçırma. Öyle ki bu dalga 700'den fazla uçak kaçırma eylemi görmekteyiz (Rapoport, 2013). Belki de bu nedenle Mogadişu filminde de en ünlü uçak kaçırma eylemlerinden birisi olan Lufthansa hava yolları uçağının kaçırılması ele alınmaktadır.

Beyaz Perdede Mogadişu

Federal Almanya'da geçen filmin ilk sahneleri bizi 1968 öğrenci hareketlerine götürüyor. Ardından 1972 RAF'ın ilk jenerasyonun tutuklanması ve sonrasında ikinci jenerasyonunu görüyoruz. İkinci jenerasyonla tanıştığımız sahne önemli, çünkü Güney Yemen'de eğitim kampındalar. Burada farklı ülkelerden farklı terör örgütlerinin nasıl temas ve iş birliği halinde oldukları seyretiliyor. FHKC kendi eğitim kamplarında Alman teröristlere atış ve bomba eğitimi veriyor. Daha filmin ilk dakikalarında RAF'ın ilk jenerasyonunun hapis hanelerden çıkması için FHKC ile ortak eylem planı hazırlığı başlıyor.

Yıl 1977'e geldiğinde ise karşımıza bir sahne belirliyor. Arabasında seyir halinde bulunan Hanns-Martin Schleyer'in (çok güçlü, tanınmış bir iş insanı) aracı 3 terörist tarafından durduruluyor. Bu eylemi gerçekleştiren teröristlerden birisi kadın diğer ikisi erkek. Burada kadın figürü görmemiz önemli çünkü "Yeni Sol Dalgada" kadın teröristler artık örgütlerde ön plana çıkmaya ve erkeklerle eşit konumlarda gerek eylemci gerek lider kadrolarda yer almaya başlıyorlar. Eylem şekilleri arasında yer alan kaçırma/rehin alma ise yine bu dalganın en önemli özelliklerinden. Bu eylem şeklini ilk dalga da görmemize rağmen bu dalga yüklenen anlam bakımından değişim yaşandığını söylemek yanlış olmayacaktır. İlk dalga sembol kişilikler genelde "ses getirmesi" için kaçırılıp öldürülürken 3. dalga daha çok "ceza" verme amacı mevcut.

Filmin ilerleyen dakikalarında Schleyer örgüt tarafından tutsak ediliyor ve kamuoyuna sürekli rehine ile ilgili devlet aleyhine video sızdırılıyor. (Filminde gösterilmemesine rağmen ek bilgi olarak belirtilebilir ki Schleyer, uçak kaçırma eylemi sonrasında örgüt tarafından öldürülüyor.)

Schleyer'in kaçırılma olayı sonrası alınan istihbarat kapsamında Alman polisi tarafından hücre evi baskını gerçekleştirse de, istihbaratın kullanılmasında geç kalınması polislerin elinin boş dönmesine yol açıyor. Hücre evlerini gömmeniz örgütün şehir gerillacılığı modeline dayandığının bir diğer kanıtı. Fakat burada dikkat edilmesi gereken nokta istihbarat bilgisi. Trinquier (1961) Cezayir'de FLN örgüt üyelerinden alınan bir istihbarat bilgisinin en geç 24 saatte kullanılması gerektiğini, aksi durumda o bilginin artık değersizleştiğini yazıyor. Oysa filmde bize gösterilen sahnede biz bu bilginin 1 ay öncesine ait olduğunu fakat operasyonun ancak bilgi verildikten 1 ay sonra gerçekleştirildiğini görüyoruz. Bu da gerçekleştirilen operasyonun başarısız olmasındaki en temel neden. Burada ayrıca Alman polisinin üzerindeki "bir daha Münih olmasın" baskısını da görmekteyiz.

Filmin bir sonraki sahnesinde ise uçak kaçırma eyleminin gerçekleştiği ana gidiyoruz. Alman Lufthansa Havayolu şirketine ait bir uçak FHKC üyesi ikisi kadın ikisi erkek olmak üzere 4 terörist tarafından kaçırılıyor. Eylemci kadrosundaki iki kadın, bu dalgada kadınların erkekler kadar önemli olduklarını yine bizlere gösteriyor.

Uçağı kaçıran teröristlerin yetkililerden tek bir isteği var, o da hapisanelerdeki RAF üyelerinin serbest bırakılması. Kaçırılan uçak sahnelerinde teröristlerin üzerlerine giydikleri Che Guevara baskılı t-shirtler ve yaptıkları anonslarda emperyalizme karşı yürüttükleri mücadele söylemleri 3. dalganın önemli vurgularından.

Kaçırılan uçak önce Roma'ya, ardından Kıbrıs'a, Dubai'ye, Aden'e ve son olarak Somali-Mogadişu'ya götürülüyor. Filistin'in İsrail Devleti ile yaşadığı sorunlar ise, filmde eylemcilerin uçaktaki Yahudileri öldürme tehditlerinde karşınıza çıkıyor.

Federal Almanya'nın Eyleme Karşı Tepkisi

Federal Almanya Hükümeti yakın tarihlerde gerçekleşen Schleyer olayı ve uçak kaçırılması karşısında öncelikle kriz masası oluşturuyor ve çözüm yolları üretilmeye çalışıyor. "Bir daha Münih olmasın" baskısını yaşayan Almanlar, olaylar karşısında tedirginlik halinde. Fakat kesinlikle rehine değişimini ihtimalini düşünmüyorlar.

Terör eylemleri arasında belki de devletler için en zor olanlar kaçırma ve rehine eylemleridir. Çünkü devlet eylemcilerin isteklerini kabul etme ve reddetme durumlarının her ikisinde de güçsüz görünme tehlikesi yaşar (Crenshaw, 2017). Ayrıca kamuoyu ve medya baskısı bu eylemlerde daha fazla hissedilir. Bu tarz eylemlerin kayıpsız verilmesi oldukça zordur.

Federal Alman yöneticiler de bunun bilincinde olarak uçak kaçırma eylemine yapılacak operasyonu ikiye bölüyorlar. Bunlardan birincisini diplomasi ve ikincisini de örtülü operasyon oluşturuyor. Filmde gördüğümüz yetkili albay bu örtülü operasyonun gerçekleştirilmesi için 2 birlik (60 kişi) talep ediyor. Diplomasi kanadında ise uçağın sürekli yer değiştirmesinden kaynaklı yerel hükümetlerle işbirliği çabaları yer alıyor. Burada aslında terörizmle mücadele yöntemlerinin sadece askeri güçle sınırlı olmadığını, diplomasi ve istihbaratın ne derece önemli olduklarını görmekteyiz.

Sonuç ve Değerlendirme

Filmde genel olarak başarısızlıkla sonuçlanan bir terör eylemi girişimi görüyoruz. Federal Almanya Hükümeti yalnızca tek bir kayıpla (uçağın 1.pilotu) bu operasyonu başarılı bir şekilde bitiriyor.

Operasyon düzenlenirken zaman zaman diğer devletlerin istihbarat örgütlerinden bilgiler alınıyor. Örneğin FHKC örgütüne Sovyetlerin destek verdiği bilgisi İngiliz istihbaratı sayesinde öğreniliyor. Fakat Sovyetler uçak Aden'e indiğinde FHKC liderine artık destek vermeyeceklerini belirtiyor. Sovyetlerin desteğinden mahrum kalan eylemciler Almanların yerel kuvvetlerle işbirliği içinde yürüttükleri örtülü operasyon sayesinde Somali'de yakalanıyorlar.

Filmde teröristler bazen dengesiz bazen de kendi fikirlerini veremeyecek seviyede aciz bireyler olarak gösteriliyor. Bu belki de teröristler hakkında bilinen en yaygın yanlışlardan birisi. Crenshaw'un (1981) aldığı bir çalışmada teröristlerin normal insanlar oldukları sadece çok azının zekâ problemleri olduğu ortaya konuluyor. Ayrıca yine belirtmek gerekir ki terörizm tarihinin dönüm noktasını oluşturan 11 Eylül saldırılarını gerçekleştiren teröristler yüksek eğitilmiş mühendislerdi. Analizin başında belirttiğim, filmdeki bazı sahnelerin objektiflikten uzaklığı "teröristlerin" izleyiciye yansıtılma şekli ve Federal Almanya'nın "kahramanlığı" üzerine olan kısımları kapsıyor.

Teröristlerin yaptıkları eylemleri onların zekâ problemlerine ya da psikolojik sorunlarına indirgemek yalnızca yaptıkları eylemin meşruluğunu arttırır. Oysa ki radikalleşen bireyler "görelî yoksunluk" yaşayan, genelde normal zekâ seviyesine sahip kişilerdir. Yaşadıkları bu görelî yoksunluk hali onları radikalleşme basamaklarında ilerletir. Bu ilerleyiş neticesinde "biz ve onlar" düşüncesine ulaşarak siyasal şiddeti amaçlarına ulaşmada bir araç olarak kullanmaya başlarlar (Moghaddam, 2005).

Sonuç olarak Somali'de uçağı yapılan baskın ve teröristlerin öldürülme olayının ertesinde Baader ve diğer üç lider hapisanelerdeki hücrelerinde vurulmuş bir şekilde bulundular. Bu olaylar intihar olarak kayıtlara geçse de hala yaygın olan inanış onların öldürüldüklerine yöneliktir.

Terörizm ve terörizmle mücadele konularında araştırma yapanların Mogadişu isimli filmi izlemeleri tavsiye olunur.

Kaynakça

Crenshaw, M. (1981). The causes of terrorism. Comparative politics, 13(4), 379-399. Crenshaw, M. (2017). "The Strategic Logic of Terrorism." In Conflict After the Cold War: Arguments on Causes of War and Peace, ed. Richard K. Betts, 448-461. New York: Routledge.

Marighella, C. (1969). Mini-Manual OfThe Urban Guerrilla. Urban Guerrilla Warfare in Latin America, edited byJames Kohl and John Litt, 87-135.

Moghaddam, F. M. (2005). The staircase to terrorism: A psychological exploration. American psychologist, 60(2), 161. doi: 10.1037/0003-066X.60.2.161.

Rapoport, D. C. (2013). The four waves of modern terrorism: David C. Rapoport. In Terrorism Studies (pp. 63-82). Routledge.

Schmidt-Petersen, J. (2018). Red Army Faction. In Routledge Handbook of Terrorism and Counterterrorism (pp. 350-360). Routledge.

Trinquier, R. (1961). Modern Warfare: A French View of Counterinsurgency. London: Praeger Security International.

Hatice VAROL